

Министерство образования Республики Беларусь

Учреждение образования

«Белорусский государственный педагогический университет
имени Максима Танка»

СТУДЕНЧЕСКАЯ НАУКА— ИННОВАЦИОННЫЙ ПОТЕНЦИАЛ БУДУЩЕГО

*Материалы Республиканской студенческой
научно-практической конференции*

г. Минск, 26-28 апреля 2016 г.

Минск 2016

УДК 001-057.876

ББК 72

С88

Печатается по решению редакционно-издательского совета БГПУ

Редколлегия:

доктор педагогических наук, профессор *А. В. Торхова*;
доктор физико-математических наук, профессор *В. Р. Соболев*;
доктор психологических наук, доцент *А. П. Лобанов*;
кандидат исторических наук, доцент *П. А. Матюш*;
кандидат педагогических наук, доцент *А. А. Корзюк*.

Рецензенты:

кандидат филологических наук, доцент *Л. А. Бессонова*;
кандидат химических наук, доцент *Т. А. Бонина*;
кандидат физико-математических наук, доцент *С. И. Василец*;
кандидат педагогических наук, доцент *Л. Н. Тимашкова*;
кандидат психологических наук, доцент *Н. Л. Пузыревич*.

Студенческая наука – инновационный потенциал будущего:
С88 материалы Респ. студ. науч.-практ. конф., г. Минск, 26–28 апреля
2016 г. / Бел. гос. пед. ун-т им. М. Танка; редкол. А. В. Торхова
[и др.]. – Минск : БГПУ, 2016. – 305 с.

ISBN

В сборнике представлены материалы исследований студентов высших учебных заведений Республики Беларусь, посвященные проблемам педагогических, психологических, гуманитарных, физико-математических и естественнонаучных дисциплин.

Адресуется преподавателям, магистрантам и студентам вузов.

УДК 001-057.876

ББК 72

ISBN

© БГПУ, 2016

Школьная рэформа 1864 г. на беларуска-літоўскіх землях

В.С. Янкоўская, I курс, БГПУ

Навуковы кіраўнік – М.М. Забаўскі, д-р гістар. навук, прафесар

Пасля паўстання 1863 г. палітыка расійскіх улад у адносінах да культурна-асветніцкай дзейнасці насельніцтва беларуска-літоўскіх зямель дыктавалася імкненнем зменшыць польскі ўплыў і паскорыць русіфікацыю краю. Вырашэнню гэтай задачы была падпарадкавана адукацыйная палітыка цэнтральных і мясцовых органаў улады, накіраваная на пашырэнне “рускага элемента” сярод служачых, настаўнікаў, святароў. Мэтай дадзенага артыкула з’яўляецца вызначэнне асаблівасцей школьнай рэформы як складовай часткі культурна-асветніцкіх мерапрыемстваў дзяржавы ў Беларусі. Сярод агульных даследчыкаў па гэтай праблеме неабходна вылучыць працы М.В. Біча, М.А. Бяспалай, М.М. Забаўскага, С.А. Кавалёва, А.Ф. Рацько, С.М. Токця, А.Г. Каханоўскага і інш.

Школьная рэформа зыходзіла з прынцыпу ўсесаслоўнасці адукацыі. Сярэдняю адукацыю давалі гімназіі. Яны падзяляліся на класічныя і рэальныя [2, с. 28]. У 1864 г. адменены саслоўныя абмежаванні для атрымання сярэдняй адукацыі, але па-ранейшаму ў гімназіях займаліся дзеці прывілеяваных саслоўяў. Цыркуляр ад 18 чэрвеня 1887 г. прадпісваў не прымаць у гімназіі “дзяцей кучараў, лакеяў, павароў, прачак, дробных крамнікаў”. У ліпені 1887 г. выйшаў новы ўказ “Аб абмежаванні прыёму ў сярэднія навучальныя ўстановы яўрэяў 10 %-й нормай”. [1, с. 41]. Такім чынам, школа па-ранейшаму заставалася саслоўнай. З мэтай абмежавання доступу да вышэйшай і сярэдняй адукацыі асобам недваранскага паходжання і недапушчэння пранікнення ў навучальныя ўстановы перадавой ідэалогіі, міністрам асветы Д.Н. Талстым быў зацверджаны новы статут, які прадугледжваў адкрыццё толькі класічных гімназій. А ў 1871 г. рэальныя гімназіі былі пераўтвораны ў рэальныя вучылішчы, у якіх скарачаўся тэрмін навучання з 7 да 6 гадоў [1, с. 42].

Што датычыцца пачатковай адукацыі, то ў 1864 г. было зацверджана “Палажэнне аб пачатковых народных вучылішчах”. У парэформеннай Расіі існавалі чатыры віды пачатковых школ: прыватныя, міністэрскія, земскія і царкоўна-прыходскія, якія падпарадкоўвалі сабе створаныя па ініцыятыве сялян вясковыя “школы граматы” [1, с. 42].

У адрозненне ад цэнтральных губерняў Расіі ў Беларусі не было земскіх школ, і сістэмай народнай адукацыі цалкам кіравалі чыноўнікі. [1, с. 29]. Адказнасць за ўтрыманне народных пачатковых школ ускладалася на сельскія таварыствы. У канцы 70-х гг. ў іх вучылася 0,5 % ад агульнай колькасці дзяцей школьнага ўзросту [2, с. 29]. У 1894 г. у Віленскай навучальнай акрузе яны складалі менш 10 % ад агульнай колькасці навучэнцаў [5, с. 26].

Пачалася інтэнсіўная русіфікацыя школы. 12 студзеня 1863 г. папачыцель ВНА А. П. Шырынскі-Шахматаў выдаў “Інструкцыю народным настаўнікам Віленскай навучальнай акругі”, у якой загадваў настаўнікам усімі мерамі распаўсюджаць у школах рускую граматы і пераконваць сялян у карысці рускай мовы [4, с. 26]. Адным з мерапрыемстваў пры правядзенні русіфікацыі насельніцтва беларускіх губерняў быў перавод мясцовых настаўнікаў у цэнтральныя губерні Расіі, а на іх месца прысылаліся новыя, закліканыя для правядзення ўрадавай палітыкі русіфікацыі [2, с. 30].

Рэформы адукацыі таксама закранулі і сялян. Арганізацыя сістэмы адукацыі сялян пачалася ў 1862 г. [5, с. 25]. Значная ролю ў сістэме народнай адукацыі сялян выконвалі царкоўныя праваслаўныя школы. Адукацыя насіла царкоўна-практычны і ідэалагічны характар [1, с. 42]. Большасць настаўнікаў складалі сяляне і прадстаўнікі духоўнага саслоўя. У 1867 г. у Мінскай губерні ў вясковых школах з 465 настаўнікаў 102 былі святарамі, 65 – семінарыстамі. А ўсяго ў пачатковых школах 5 губерняў выкладала 580 святароў, 93 д'яканы, 116 семінарыстаў [3, с. 146]. Паводле дадзеных перапісу сярод сялян беларускіх губерняў у 1897 г. пісьменныя асобы складалі 16,8 %. Самы высокі паказчык пісьменных быў сярод сялян Віленскай і Гродзенскай губерняў (каля 23 %), а самы нізкі – сярод сялян Магілёўскай губерні (11 %) [5, с. 26].

Галоўнай асаблівасцю школьнай рэформы ў Беларусі было імкненне мясцовых улад увесці клерыкальную мадэль пачатковай школы для беларускіх сялян, у якой галоўную ролю адыгрывала б праваслаўнае духавенства. Але на гэтай ніве былі нярэдка канфлікты паміж духоўнымі і свецкімі ўладамі. У выніку ў 1860-х гг. дзяржаўныя ўлады дабіліся значных поспехаў у развіцці школьнай справы ў беларускай вёсцы. У наступныя 10 гадоў гэты працэс замарудзіўся, у першую чаргу з-за недахопу дзяржаўнага фінансавання і адсутнасці земстваў. Другая асаблівасць у дзейнасці школ – іх ідэалагічная функцыя, выхаванне дзяцей у “рускім” духу і вернасці манархіі.

 Літаратура

1. Гісторыя Беларусі перыяду капіталізму: вучэб. дапам.: у 5 ч. / Склад. А.П. Жытко [і інш.]. – Мінск : БДПУ, 2005 – 2009. – Ч. 4: Буржуазныя рэформы ў другой палове XIX – пачатку XX ст. – 2009. – 165 с.
2. Забаўскі, М.М. Буржуазныя рэформы ў Беларусі ў другой палове XIX – пачатку XX ст. / М.М. Забаўскі, А.Ф. Рацько. – Мінск : БДПУ, 2004. – 64 с.
3. Самбук, С.М. Политика царизма в Белоруссии во второй половине XIX в. / С.М. Самбук. – Мінск : Наука і техника, 1981. – 221 с.
4. Снапкоўская, С.В. Гісторыя адукацыі і педагагічнай думкі Беларусі (60-я гады XIX – пачатак XX ст.) / С.В. Снапкоўская. – Мінск : НІА, 2001. – 160 с.
5. Токць, С.М. Сацыяльныя і культурныя працэсы ў беларускай вёсцы ў другой палове XIX – пачатку XX ст : аўтарэф. дыс. ... д-ра гіст. навук : 07.00.02 / С.М. Токць ; Беларус. дзярж. ун-т. – Мінск, 2016. – 48 с.

Репозиторий БГПУ